

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 4.

Laupäeval, 25. veebruaril 1922.

IV aastakäik.

Sisu: D. Lebedew: Kohtamislahing. — A. Steinberg: Ameerika uus aeroplaan- hävitaja — I. Martins: Wäeosa adjutantidest ja nende kohustest.

Kohtamislahing.

(Järg).

Sanitaarasutused, parkide esiesheloon ja woorid ei tohi enne korraldust edasiliikuda üle äranäidatud rajade. Sanitaarpersonaal peab sisseadma kohad päämise sidumispunkti ja kergelt haawatute kogumispunkti jaoks.

Juhi kohtlahingus ehk vähemalt telefoni keskjaama koht peab saama walitud võimalikult warakult, et oleks võimalik wiibimata asuda tarwiliku side korraldamisele. Juhi asukoht on waja äramärkida, et lendurid wõiksid allawisata omi teadaandeid (iseäraline lagendik).

Olukorra selgitamine peab kestma ka kolonni sõjawägede harutamise ajal. Pääle wäljasaadetud täiendawa õhu- ja ratsaluure ning suurtükiwäe waatlejate osade töö, ühes suurtükiwäe lendmasinate ja õhusõidu salkadega, peab iga waenlasele liginew wäeosa saatma waenlase poole iseäralised ohwitseride piilkonnad kergeid kuulipildujatega, pannes nende pääle üksikud ülesanded luure ja kattetule toimetamisel. Need piilkonnad ei pea laskma endid meelitada üldiste luureülesannete ega teiste wäeliikide ülesannete lahendamisest. Nende kohus on luua side ühel ja samal maaribal töötawate teiste wäeliikide luure organega ja teadustada üksteisele luure tagajärgedest.

Niiwiisi rännakluure läheb üle lahingluurele. Wiimane peab kindlaks tegema waenlase jõud, tema wägede jaotuse ja nõrgemad kohad paigunemises. Kõik luurajad, eriti suurtükiwäe waatle-

jate organid, kõik stereo-torudega warustatud staabid on kohustatud tegewuswälja katkestamata silmaspidama. Lahtistel tiibadel toimetawad lahingluuret pääle selle lendurid ja ratsawägi. See luure peab kindlaks tegema waenlase tiivad, liikumised tema seljataguses ja waenlase suurtükiwäe paigunemise.

Lahingu ajal peawad kõik wäeliigid jatkama lahingluuret; tarwilikel kordadel on waja wäljasaata täiendaw luure, et oleks võimalik otstarbekohasemalt ära kasutada üksikute wäeliikide tööd.

Kõige esiteks waja kindlaks teha, kas on võimalik ja nimelt kus toimepanna waenlase ümberhaaramist. Edu tagatakse kindlamini ümberhaaramisega, mis on ühendatud tugewa löögiga rindele.

Ümberhaaramine saawutetakse kõige lihtsamalt, kui osa jõude suunitakse waenlase tiiba wõi seljatagusesse sõjawägede tulekul ehk wedamisel lahingwäljale.

Märksa raskem on toimepanna ümberhaaramist harutamisel ehk waruosadega. Toimetada ümberhaaramist esijoone liikumisega on võimalik waid eriti soodsail maastiku tingimustel ehk õõ katte all.

On eriti tähtis, et oleksid õigel ajal walmis automobiilkolonnid, warude ülewiskamiseks kohetele, kus tahetakse otsustada lahingut.

Kõige mõjuvam on waenlase ümberhaaramine mõlemalt tiibadelt, kuid suuremal jaol juhtumistel on kahekordne ümberhaaramine teostataw jõudude suure ülekaalu juures. Kuid iialgi ei pea ümberhaaramine wiima jõudude killustamiseni.

Silmaspidades lahingu muutlikkust ja eesmärgi otsustawat edu saawutada, on tarwis määrata ümberhaaramise jaoks võimalikult rohkem jõude. Rinne atakeeritakse nõrgemate jõududega. Osaw juhatamine seisab selles, et õieti äramäärata, missuguse jõudude miinimumiga võib läbi saada tegewuses rindel ja kui palju jõude on vaja ümberhaaramise toimepanemiseks.

Kui võimata toimetada ümberhaaramist, siis pole tarwis karta atakeerida waenlast rindelt. Rindelõõgi läbiwiimine nõuab rindelt rohkem lähedat ühistegewust jalg- ja suurtükiwäe wahel. Wägede otstarbekohasel jaotamisel rinnet pidi ja sügawusse jääb juhile ikkagi võimalus ka rindelõõgil tagada endale soodsas punktis (maastik, waenlase nõrk koht) tarwilikku jõudude üle olekut, võib olla isegi osalise kohaliku ümberhaaramise täidewiimist. Önnestand kallaletung rindele wiib esijoone läbi murdele, millele järgneb edaspidise edasilikumise ja waenlase warude tagasi tõrjumise puhul täielik läbimurre. Neil juhtudel tuleb rehkendada waenlase wastu-
lõõkidega.

Täidesaadetud läbimurre, waja wiibimata ümberhaarata waenlase wastukujunend tiiwad ja wisata nad võimalikult kaugemale. Ainult sel wiisil võib läbimurde muuta wõiduks. Kallaletungiwad osad peawad jatkama oma edasilikumist võimalikult kaugemale waenlase paigunemisse; uute tiibade häwitamine tehakse kohuseks warudele, järgnewaile lähedal rinnet läbimurde waile osadele. Iga atakeeriwate osade kaarkäik sunnib waenlast kujundama uusi rindeid ja toob seisaku pääletungi arenemisse.

Kui luure selgitab, et waenlane on juba wõtnud positsiooni ja otsustand asuda kaitseseisukorda, siis on pääletungija kohustatud pääletungima toetudes kawakindlale waenlase paigunemise luurele, rehkendades kõigi paremustega, mida annab pääletung.

Kõige esiteks waja tagasi wisata waenlase ettenihutatud osad, et oleks võimalus äramäärata waenlase pääpositsiooni ja wõita tarwilikku ruumi hargnemiseks. Maastiku luureks saadetakse ette tugewamad piilurid, kes peawad selgitama kohased ligipääsuteed waenlasele, samuti kõik waenlase tööd maastiku kunstliku kõwendamise suhtes ja muud meie osade edasilikumist ras-

kendawad takistused. Neid piilureid tuleb warustada sideabinõudega (traadiga ja traadita), et pidada katkestamatut sidet neid väljasaatnud osadega.

Kõik teated, kogutud esijoone, eriti suurtükiwäe poolt, peawad saama edasiantud võimalikult rutemalt kolonni juhile. Sageli mõjuwad need teated otsustawalt löõgi suuna waliku pääle.

Kui waenlane tööd pole jõudnud weel küllaldaselt areneda, siis waja järelemõelda küsimus — kas tarwitseb wiibimata atakeerida waenlast, et takistada talle kõwenemist maastiku ja juurdetultud toetuswägede arwel. Tarwilikel juhtudel tuleb kasutada pimedust waenlasele lähenemiseks.

Pääletungi käik.

Et saawutada kiiremaid operatsioone, peab ülem, kes otsustas wastasele otsekohe rännakolonnidest kallale tungida, tegema juurdetulewatele osadele korraldusi pääletungiks (üksikud käsud ehk üldine päewakäsk), näidates neile kätte lähteseisukoha piirid ja pääletungi eesmärgid (pääletungi wõõd).

Wäiksemate osade tegewuse korral pääletungi wõõde asemel näidatakse kätte pääletungi üldine siht tähipäälse keskmise joonega ehk joonega, millest üks tiibadest kinni peab pidama.

Pääletungi teostamisel on kahjulik igasugune üteligne kiirus. Suuremate ühenduste tegewuse korral, kui ka pääletungil wastasele, kes juba kaitseks on hargnenud, wõtawad wäed peaaegu alati lähteseisukoha, enne weel kui korraldused pääletungiks wõi lahingkorda üleminekuks tehtud. Wägede liikumisel lähteseisukoha wõtmiseks ratsutawad osade ülemad ette, et luurata lähtepiire ja nende juurdepääsuteid. Wägede lähteseisukoht peab olema warjatud wastase tule ja õhuwaatluse eest. Kui maastiku tingimused lubawad, tuleb hoiduda suuremate wäehulkade kokkukogumisest, kui ka nende paigutamise ühesugustest wäelistest wormidest.

Lahtisel maastikul peab jalgwägi juba suurel kaugusel wastasest õige lahutatud riwidesse asuma. See on tarwilik ka niisugusel korral, kui meie kahurwäel erandliselt korda peaks minema wastase kahurtuld enda pääle tõmmata.

Lähteseisukoha wõtmisel ei ole sugugi tarwilik, et kõik osad oleksid ühel kõrgusel. Osad, kes soodsate maastiku olude tõttu waenlasele rohkem lähenend, wõiwad mahajäänud osadele abiks olla lahtistest aladest üleminekul. Tarwiduse korral võib kiire löõgiga ära wõtta kõik lähtepiiri ees asuwad punktid, mis on tarwilikud

waatlemiseks ja edaspidiseks pääletungi teostamiseks.

Rasketel ja selgusetal oludel, iseäranis wahelduwal kuristikulisel maastikul ja pimeduses, on kasulikud edasiliikuda piirist piirini, et alal hoida ühtlast korda lähteseisukoha wõtmisel. Korraldused peab antama niiviisi, et liikumine piirist piirini ei tooks aja kaotust.

Awangard kui niisugune kaob ära silmapilgul, mis diwiisi ülema poolt seks määratud. Ühtlasi läheb awangardi kahurwägi üle diwiisi kahurwäe ülema alluwusse, kui ta ainult endise awangardi juurde ei jää lähedamaa wõitluse kahurwäena (sektori kahurwägi).

Pärast seda, wastawalt aegapidisele ja kawakindlale lähteseisukoha wõtmisele, sünnib pääjõudude kahurwäe kooskõlaline tarwitamine, kusjuures kahurwäe esimeseks ülesandeks on katta jalgwäge lähteseisukoha liikumisel, kui ka lähteseisukohta ennast ja järgnewat jalgwäe hargnemist lähteseisukohast pääletungiks.

Edu eeltingimuseks edaspidises wõitluse käigus on kindlad lahingülesanded, mida ülem peab andma kahurwäele, püüdes wiimast mitte segada nende ülesannete teostamisel. Jalgwäe ja kahurwäe tegewust lahingus ei saa lahutada üksteisest ei aja ega ruumi järele. Juhatus wastatab selle eest, et jalgwäe ja kahurwäe wahel alaline koostegewus oleks.

Kas juba alguses diwiisi kahurwäge tuleb jaotada lähedamaa wõitluse kahurwäeks ja kaugemaa wõitluse kahurwäeks, see oleneb diwiisi tegewjõudest, lahingu olukorrast ja maastikust. On kõige otstarbekohasem paigutada lähedamaa wõitluse kahurwäge jalgwäe paigutamise kohaselt. Lähedamaa wõitluse kahurwäe seadmine jalgwäe ülemate alluwusse sel ajal, kui jalgwägi juba lähteseisukohale asub, on erandiks, kuid sellega ei tule wiivitada, iseäranis kui puudulik maastiku ülewaade, liiga pikk hargnemine rinnet pidi ja kahurwäe tegewsuurus oma koondamisel ainult ühe isiku, diwiisi kahurwäe ülema, kätte wõiksid küsitawaks teha jalgwäe õigeajalise toetuse kahurwäe poolt.

Igal juhtumisel jalgwägi wajab oma jalgwäe batareisid, mis harilikult jalgwäe polkude ülemate korraldusse antakse. Wiimast annawad need batareid suuremalt osalt rühmade wõi kahurite kaupa wõitlusliinil tegutsewate bataljonide korraldusse. Bataljonide ülemad wõiwad omakord nende käsutusse antud kahurwäe üksikute röödude juurde määrata teatawate ülesannete täitmiseks. Jalgwäe batareide ülesandeks on, niipea kui lahing alanud, ühes teiste jalgwäe raskete

wõitluswahenditega (rasked kuulipildujad, pommi-pildujad, miinipildujad jne.) kaasa aidata jalgwäele wastase kohaliku wastupanu murdmiseks ja purustada waenlase kuulipildujad, kuulipildujate grupid, minipildujad ja kahurid. Kõige paremini saawutetakse see eesmärk üksikute suurtükidega, mis sagedasti koguni lahtistelt seisukohtelt lasewad. Seisukohti tuleb alatasa wahetada, kusjuures üksikult tegutsewad suurtükid peawad kiirelt oma ülesanded teostama, nii et waenlase kahurwägi ei saaks neid häwitada oma tulega. Selle tõttu ka, silmaspidades laskemoonaga warustamise raskust, üksikud suurtükid ei suuda kestwalt tulistada ja peawad sellepärast pääle oma ülesannete täitmist jälle ruttu ja tähelpanemata peituma.

Kui jalgwäele, pääle jalgwäe batareide, lähedamaa lahingus juurdeantakse weel suurtükiwägi, siis seisab wiimase ülesanne wõitluses laiemais raames eesmärkega, mis segawad meie jalgwäe tegewust. Suuremal jaol juhustel on kasulik ühendada jalgwäe batareide tööd ühes suurtükiwäega lähedamaa lahingu pidamiseks suurtükiwäe juhi kätte, sest et niisugune tule ühendus suurendab tema mõju. Lahingu jooksul wõib selguda wajalikkus jaotada suurtükiwäge lähedamaa wõitluseks, sarnaselt jalgwäe batareide tarwitamisele.

Jalgwäele lähedamaa lahinguks juurdeantud suurtükiwägi peab jääma alalise ühendusse diwiisi suurtükiwäe juhiga, et wiimane wõiks, diwiisi juhi käsul, suunida suurtükiwäe tule teiste märkide wastu.

Suurtükiwägi kaugemaa lahingu jaoks peab paraliseerima waenlase suurtükiwäe ja tulistama kauge tulega waenlase seljataguses liikuwaid osi ja muid kasulikke märke.

Suurtükiwägi peab katsuma lahendada kõik temale esitetud ülesanded ühelt positsioonilt. Positsiooni wahetamine katkestab tule mõjuwuse. Mõnel juhtumisel saawutetakse eesmärk ainult ühe waatlemise etteviimisega. Ent positsioon tuleb wahetada ajawiitmata neil juhustel, kui wõib oodata suurimat ja rutuliseimat tule mõjuwust waenlasele lähedamalt positsioonilt ja tiibpositsioonilt. Kõige kasulikud on wahetada positsioone esheloone kaupa.

Küsimus suurtükiwäe tule maskeerimisest otsustawail waenlase punktel tuleb wõtta tähelpanu alla juba suurtükiwäe positsioonide esialgsel luuramisel. Lahtiste tiibade warjamiseks tuleb kasutada kauget lamedat tuld.

Suurtükiwägi warjatakse tema ees olewa jalgwäe abil. Erilist warjamist wajab suurtükiwägi

tawaliselt waid neil juhustel, kui paiguneb lahtistel tiibadel. Tarwilikkude abinõude tarwituselewõtmised suurtükiwäe warjamiseks on diwiisi suurtükiwäe juhi kohus. Ent kõigi ootamattuste wastu kaitses suurtükiwäge kõige paremini ta oma tähelepanu. Iga batarei, iga suurtükiwäe grupp peab olema ettevalmistatud enesekaitseks.

Sõjawäed lähtejoonele asund, annab juht käsu pääletungida.

Jalgwäe ühendustele nende hargnemise piirkondade ja pääletungi eesmärkide kättenäitamised määravad ära lahingribad pääletungijaoks, mille laius on mitmesugune. Nende ribade kitsad kohad on juhile kõige lihtsamaks abinõuks kõwendada otsustawas punktis sõjawägede paigutamist sügawusse ja sellega täidewiia oma kawatsust. Mõnikord on otstarbekohane määrata suuniw wäeosa, kellega teised osad peawad oma liikumised kooskõlla wiima (s i d e).

L a h i n g p i i r k o n d jalgwäe diwiisi kolmepolgulise koosseisu, ühes rohke suurtükiwäega, pääletungimiseks, kõigi sõjawäeliikide tegewusteks soodsa maastiku juures, — on 3—4 klm. rinnet pidi. See ulatus wõib suurenda wägede lahingusse asumisel gruppidenä ja wahede tekkimisel nende wahel. Kuid hig suurel sõjawägede ulatusel rinnet pidi raskeneb mitte ainult juhatamine lahingus, waid kõige päält, otsustawal kohal, sõjawägede täiendamine sügawusest. Lahingpiirkondade alajaotuste suuruse kindlakstegemiseks puuduwad igasugused lähteandmed. Bataljoni lahingpiirkond, mille kügedel asuwad teised osad, kõigub 400 — 800 m. wahel. Lahingpiirkonna ulatuses on alati mõuandwad: ülesanne, lahingu koosseis, maastik,

suurtükiwäe toetus, mitte ainult oma piirkonnast, waid ka teistest piirkondest.

Jõudude wäljaraehendamisel tuleb alati kinnipidada reeglist, et otsustawas punktis ei wõi lugeda end kunagi küllalt tugewaks. Kuid pääletungimise piirkond ei pea olema sõjawägedega täiskiilutud sel määral, et isegi pärast kaotuste katmist suurearwulistel sõjawäeosadel poleks üldse wõimalik awaldada oma tegewust.

Hargnemise piirkondades liiguwad sõjawäed ennem tundmaõpitud teid mööda. Ette saadetakse piilurid. Tarwilikel juhustel waja ärakaaluda ja äratähendada liikumise suunad. Kõik waenlase poolt wähetulistetawad kohad tuleb sõjawägedel ärakasutada. Kui maastik warjab waenlase waatluste eest, siis wõib liikuda rännakkolonnidena. Liikumisel maastikul, mis ei anna warju, peawad sõjawäed kujundama mitte-õige ja katkestatud rinnet p'idi ja sügawusse riwi ning liikuma gruppidenä, kohanedes kõik aeg maastiku tingimustele. Tuleb hoiduda liikumisest laiadena ja tihedatena laskurite ahelikena.

Pärast lahingkorda hargnemise lõpetamist peab iga wäeosa seisma oma tegewuse objektiga wastamisi ja wõimalikult lähemal sellele, mis juures wäeüksused asuwad riwisse, mis enam üksikuisse osadesse jaotatud, nii rinnet pidi kui ka sügawusse.

Wäeosale, kelle ülesandeks ümberhaaramine, antakse suund niwiisi, et ärahoida tema sise-miste ti bade segiminekut naabruses olewa frontaalsete piirkondade tiwaga.

(Järgneb).

D. L e b e d e w.

Ameerika uus aeroplaan- häwitaja.

Ei ole ammu, kui Prantsusmaal häade tagajärgedega katseid tehti aeroplaaniga, mida maapäält raadio abil juhiti. Sarnane lennuk ilma lenduriteta lendas ära ahtud marshrutit ning tuli oma kohale tagasi. Sarnases ülesleiduses nähti suurt muudatust lennutehnikas, mis pühendatud eriti sõjalisteks ülesanneteks. Mõnel pool tehti isegi lärmi ja ei kiidetud hääks, et nüüd, kus kogu ilm rahu hääks töötab, uute uuendustega kardetawaid sõjariistu sobitakse. Kuidas need katsed lõppend, jääb muidugi saladuseks.

Kunni seniajani ei ole eriteadlased loobunud ühe teise ülesleiduse kallal töötamast. Nimelt on kindlaks tehtud, et aero-ehk hüdroplaanit päält wõib raadio kaudu sellekohaselt ehitatud wähe-mat ehk suuremat laewa juhutada. Sarnane ilma komandota laew, laetud määratu hulga lõhkeain-tega, juhitakse waenlase laewastiku kal-lale, misjuures kohta ei walita. Hiljuti Ameerikas tehtud katsed ja manöwürid näitasid, et hüdroplaanid oma 50 puudaliste pommidega suudawad hiigla lahinglaewad põhja ajada.

Ameeriklased ei ole, nagu näha, ka maasõja osa äraunustanud. Nii kirjutab lennuasjanduse ajakiri „Flight“ 2-st webruarist s. a. järgmist: „Soomustatud häwitaja-aeroplaan sai hiljuti Ameerikas John Larseni poolt ehitatud. Aparaat on tuntud tüüp „J. L. 12,“ ning on oma sarnaduse poolest monoplaan „Junkersi“ (Saksa) taoline. Pilot kapten Pearsoni juhatusel tegi „J. L. 12“ lennu oktoobris 1921. a. Zentraal pargi aerodroomilt Washingtoni 2½ tunni jooksul, ära lennates 200 miili. Selle aparaadi iseäraldus seisab nimelt selles, et tema on varustatud 30 kuulipildujaga tüüp Thomson. Kuulipildujate batarei, 28 kuulipildujat, seisab koos kahest jaoskonnast. Esimene jaoskond 12 kuulipildujat, on weidi piloti istme taga, kuna teine jaoskond, 16 kuulipildujat, tagapoole paigutatud on (arjergard).

Laskmine sünnib kolme heebli abil: üks 12-ne kuulipilduja ja teine 16-ne kuulipilduja batarei jaoks. Kolmanda heebliga pannakse laskma kõik 28 kuulipildujat. Ülejäänud 2 kuulipildujat juhita se lenduri ehk kuulipilduri poolt.

Esimese jaoskonna 12 kuulipildujat on fügelage põhjas teatud nurga all üles seadud, et ettepoole lasta. Teise jaoskonna 6 kuulipildujat lasewad otse alla, ülejäänud 12 weidi tahapoolle. Ümmargune ketas sisaldab endas 100 padrunit. Lahingkorras on iga kuulipilduja jaoks walmis kolm ketast padrunitega. Kõigi 30 kuulipildujate ümberlaadimine uute laengutega wõtab kõigest neli minutit aega. Nende kuulipildujate tule teooria on kokkukõlla wiidud aparaadi omadustega: kiire käik, ruttu kõrgust wõtja, kergelt juhitud j. n. e. Aparaat wõib järsku alla langeda, jalgwäe osasid atakeerida ning kuulmata järsku üles minna (kõrgust wõtta), et kuulipildujaid uuesti laadida ja kallaletungi jätkata.

Kogu aparaat on hästi soomustatud. Kunni 1000 jalga kõrgust wõtab aparaat 45 sekundi jooksul, 10.000 jalga 12 minutiga. See aparaat on waljult järeiproowitud, ning kõik nõuded hästi täitnud. Iseäranis töötawad hästi kuulipildujate batareid, paremini kui nende pääle lootust pandud konstrueerimise ajal.

Aparaadi „J. L. 12“ üldine kaal on 5000 n, kasulik kandejõud 2900 naela. Põletisainete mahutawus 800 naela, tegewuse piirkond 400 miili. Jõuallikana on aparaadi pääl mootor „Liberti“ 400 H. P. Lennukiirus on reguleeritaw 55 kunni 145 miilini tunnis.“

Sarnane on ameeriklaste uus häwitaja. Ei ole muidugi raske endale ettekujutada, mis jõud on 30 kuulipilduja tulel, kui need korraga töötawad. Pääle selle liigub aparaat kiirelt ühest punktist teise, mis wõimaldab tulepiirkonda äärmiselt suurendada. Soomustatud üleni, jääwad püssikuulid aparaadile kahjutuks. Waewalt saab wõimalik olema aparaati kiire lennu tõttu madalas suurtükist tabada. Tingimata saaks sarnane lendaw kuulipildujate hulk jalgwäe lahingutes suurt osa etendada. Sarnastest lennukitest koosseiw eskadrill wõib täiesti nurja ajada suured pääletungid wäljasõjas, wõib olla teewad lahingupidamise isegi hoopis wõimatuks. Ainuke juhuse jalgwäel sellest kurjast waenlastest lahti saada oleks siis — tegewus ilmadel, millal lendamine looduse mõjul wõimata. Kuid lõpuks ka sõnake lennuwäe seisukohalt.

Kuhu pääseks waenlase aparaat, kui sarnane „J. L. 12“ tema pää kohal kõik oma 30 kuulipildujat tööle paneb? Wahest ehk põgeneb? . . . Ka see pole wõimalik, sest „J. L. 12“ kiirus on 145 miili ehk umbes 250 klm. tunnis. Ülearune oleks seletada, kelle wõiduga õhulahing lõpeks.

A. Steinberg.

Wäeosa adjutantidest ja nende kohustest.

Kena nimetus „adjutant“ ja weel kenam amet, mida selle nime kandja peab. Olen kuulnud seltskonnas, raudteel wagunites j. n. e. isikuid kõnelema: adjutant on ainult uhkuse, wõrmi ja nagu moe pärast wäeosas. Tema kannab akselbante, kannuseid, jookseb ringi, teeb ainult seda, mis kästakse, kuid iseseiswat midagi temal teha ei ole ja millegi eest ka ei wastuta.

On juhtumine olnud, nagu adjutantid kõnelewad, et keegi sugulastest wõi tuttawast on adju-

tanti oma juurde palund; muidugi on adjutant ajapuudusel ära ütelnud, kuid sääl tehakse suured silmad ja ei usta, et adjutandil aega pole, sest tal ei olla ju midagi teha. On arwamine, et asjaajajail, sekretäärel, kantse'ei ülemail on rohkem teha kui adjutandil, sest nende a nelite nimed olla juba rohkem tegewuse järele. Minu arwates on adjutandil rohkem tööd, wastutust ja hoolt oma alal, kui tähendatud ametnikel, kuid ialgi mitte wähem.

Ka ohwitserid mõnes wäeosas ei kõnele adjutantidest paremini, lugedes neid ilmaeegseiks ja mitte midagi tegijaiks, arwates, et kui neid „adjutante“ säääl wahel ei oleks, siis paljudki asjad hõlpsamini ja paremini läbi läheks ja ka wäeosa ülemagagi ehk paremad sidemed oleks. On juhtumisi olnud mõne tuttawa wanema adjutandiga kõnelda, kes ise järgmist tunnistawad: „Küll meie neid adjutante ennem sõimasime, arwates, et kõik oleneb neist ja nende hooletusest, kui miski asi wäeosas hästi ei lähe, pidades neid „adjutante“ ka mitte midagi tegijaiks, kuid hiljem selles ametis teenides tundsime adjutandi töö raskust, wastutust — ja meie ei soowiks seda ametit oma waenlaselegi.“

Pea tunnistama, et adjutandi teenistus üks wastutusrikkamaist ametitest sõjawäes on. Nende akselbantide ja kannuste all saab paljugi kannatada, waewa näha ja wastutust kanda, nii et mõnelgi minutil need akselbandid ja kannused ära heidaks ja häämeelega kuskil nooremata ohwitserina teeniks. Wõib olla, Wene wäes kunagi ehk oli kuskil adjutant ainult ilu ja nime pärast, kuid Eestis on koosseisud niiwõrd wäikesed, et siin igal adjutandil tegemist rohkem on kui tarwis. Minu arwates peab adjutant sõjawäe teenistust rohkem teadma kui keegi teine riwi-ohwitser, sest Wene seaduse järele ei wõi enne kaheaastast riwiteenistust ühtegi ohwitseri adjutandi kohale määrata, päälegi wõib teda esialgul ainult adjutandi ajutiseks kohustetäitjaks määrata, kus, tema teenistust silmas pidades, ta hiljem diwiisi ülema poolt selle koha pääle kinnitetakse. Tähendab, adjutant peab täielikult ja põhjalikult teenistust tundma, mitte ükski riwi mõttes, waid ka majanduse ja kaintselei alasis. Iseäranis peab tema teadma seadusi ja ülemuste juhtnõore. Ta peab mõistma hästi pabereid kokku seadida, teadma, kuidas ja missuguses wormis neid kirjutada; peab ka tuttaw olema iga paberi sisuga, mis kantseleist läbi käib ja mis ta ülemusele ette kannab. Ühe sõnaga, adjutant peab wäeosa eluga igast küljest tuttaw olema, et oma ülemusele tema nõudmise pääle igal ajal wastawaid andmeid anda. Tema on kõikide wäeosa ülema käskude ja korralduste täidesaatja ja korraldaja, mis täielikult tema pääl lasub. Tõsi küll, ta on ainult käsutäitja, kuid käsutäitjate wahel on ka suur wahe, sest adjutant ei täida isiklikult pääle kantselei korralduste ühtegi käsku, waid annab neid wastawale isikuile edasi. Juhtub nüüd, et käsk ei saa õigel ajal ja mitte täpikäält täidetud, siis on jälle adjutant süüdi, ja on olnud juhtumisi, kus nii-

sugustel kordadel süütu adjutant ikkagi karistatud saab.

Adjutant on kirjutajate ja muusikantide kasvataja ja õpetaja ning nende komandode majanduse juhtija. Pääle selle kannatab ta wäga palju ilma süüta ülemuste närwide, meeolelude ja kapriiside all. Iseäranis raske on see sõjaajal, kus ülemused alati enamalt jaolt närwlikud on. Niisama ka rahu ajal, kus suurem wäeosa on ja kus ülemusele mitu korda päewas kõiksugu halbtusi ette kantakse, mis teda wihastab. Ettekandja läheb minema, ja adjutant jääb ülemuse all kannatama. Jääb kuskil mõni korraldus hiljaks, mitte adjutandi süü läbi, ei lähe wahi paraadile kõik õigel ajal — jälle kannatab adjutant, ülemus on pahane, sest praegused ülemused on wäga palju kannatada saand, on ju nendest paljud kolm suurt sõda läbi teind, mis ei wõind parandawalt mõjuda nende närwide pääle. Igatahes peawad närwid adjutandil raudsed olema, iseenesearmastuse peab ka kohe maha salgama, ja ta initsiatiw ei paista kunagi wälja. Kõrgemate kohtade pääle määramisel waadatakse wiltu adjutandi pääle ja öeldakse: „Teie ei kõlba hästi roodu ülemaksiki, sest ei ole riwis teenind. Wäga raske on ka meil adjutantel, et ei ole adjutandi käsiraamatuid Eesti keeles wälja töötatud, ei ole ka neid Wene keeles kuskilt saada, nii et paljudel oma pää järele tuleb töötada. Ühte pean ütlemä, et adjutant peab tingimata alati punktikäälne ja sõnapidaja olema, kõik käsud unustamata ja täpikäält täitma, kõik kuulma, kõik nägema, ka kõik teadma ja mitte midagi wälja andma, kuid peab ka paljuil kordel mitte midagi teadma, kui oma rasket ametit truilt tahab pidada.

Allpool mõned wäljawõtted Wene juhtnõorest, mis adjutantidele käsitamiseks wõiksid olla.

1) Polgu adjutandi juhatusel on polgu rea jaoskonna kantselei arhiw, litograaf ja teised sellekohased tööd.

2) Adjutant on polgu kirjutajate ja muusikantide k-do ülem. Nende komandode juhutamises on temal roodu ülema õigused ja ta allub otsekohe polgu ülemale.

3) Adjutant kannab hoolt kirjutajate, muusikantide ja signalistide komandode täiendamise ja muusikariistade korrastamise ning täiendamise eest.

4) Adjutant juhhib terwet rea jaoskonna kantselei tööd, tema on kohustatud:

a) wäeosa ülemale ettekandma kõik paberid

ja ümbrikud, mis wäeosa wõi tema nime pääle on saadud;

b) kokkuseadma ja oma allkirjaga kinnitama kõik wäljaminewad paberid, pääle majandusliste, kuid sääl ka majanduslised, kus puuduwad majanduse ametnikud;

c) pidama ohwitseride ja wäeosa üksuste korrapidamise järjekorra tabelit;

d) pidama ohwitseride karistuse raamatut ja üldist nimekirja nende sõdurite üle, kes on karistuse liiki määratud;

e) pidama aruannet juurdetulnud, äraläinud ja kohal olewate inimeste ning hobuste üle;

f) walmistama iga päew päewakäsu projekti, pääle majanduse jaoskonna, ja wäeosa ülemale kinnitamiseks ette kandma;

g) pidama kõigi wäeosas teeniwate sõjawäelaste ning eraisikute kohta kirjalikud teated, teenistuse lehed arstide, ohwitseride ja ametnikkude üle, sõdurite tähestiku, seda korralikult hoidma ja pidama, ning hoolt kandma, et kõigi sõdurite kohta oleks wastuwõtte lehed;

h) pidama tähestiku kõigi sõdurite kohta, kes hästi lõpetasid õpekomando;

i) pidama alati walmis ja käepärast kõik kirjalikud teated, instruksioonid, ettekirjutused j. n. e. wäeosa sõjaseisukorda panemiseks.

5) Adjutandi kohus on õigel ajal tähtajaliste teadete kokkuseadmine, õige asjaajamise korra eest hoolitsemine rea jaoskonnas ja litograafia töökoja korraldused.

6) Kantselei tarbeainete ja materjalide ostmine on wäeosades Eestis ainult majanduse ülematele lubatud, ja üldse on selles asjas makswad majanduse seadused.

Rea jaoskonna kantseleis peetakse:

a) Päewakäsupidamine, antakse wälja iga päew, ja käsukirjad (ringkirjad), antakse wälja tarwiduse järele.

b) Raamat ehk wiik igapäewase teenistuse ja toimkonna järjekorra kohta.

c) Nimekirjad ohwitseride, arstide ja ametnikkude kohta.

d) Päewaraamat.

e) Ratsa- ja suurtükiwägedes weel pääle selle hobuste nimekiri.

f) Tähtajalised teated.

g) Mobilisatsiooni plaan ja selle kohta käiw kirjawahetus.

h) Ohwitseride, arstide ja ametnikkude teenistuse lehed, sõdurite tähestik ja teenistuse lehed.

i) Ohwitseride kiidu ja karistuse raamat.

j) Ohwitseride tähestik.

k) Kõik jooksew kirjawahetus.

l) Sissetulnud ja wäljaläinud kirjade registreerimise raamatud, kandraamat ja aadressiraamat.

m) Kui arste ei ole, siis weel haigete raamat.

n) Sõjategewuse päewaraamat.

Ülemuste korralduste awaldamine.

1) Ülemuste korraldused awaldetakse: päewakäskudega; käsukirjadega (ringkirjadega); ettekirjutustega; instruksiooniga.

2) Wäeosa päewakäsupidamine awaldetakse: kõrgemate ülemuste korraldused nende päewakäskudest, mis käiwad wäeosa kohta; kõik mis on tarwis juhtnõuiks wõtta ehk teadmiseks kõigel wäeosa ametkonnal; kõik mis wõiks olla dokumendiks wäeosa ametkonna teenistuse käikude kohta; kõik mis käib koosseisu muutmise kohta, nimekirjadest mahakustutamise, juurdetulemise, komandeerimise j. n. e. kohta; kõik mis käib raha sissetuleku ehk wäljamineku, waranduse ehk dokumentide kohta; teenistuse ja õppuste korraldused; karistused; kohtu otsused; päewakäsupidamine antakse wäeosas teeniwad sõjawäelased kohtu alla.

3) Käsukirjadega (ringkirjadega) awaldetakse korraldused, millele dokumentaalset tähtsust pole, näituseks: erakorralised teenistuse korraldused, meeletuletused. Käsukirjad ei wõi mingil tingimisel wäeosa päewakäsupidamine muuta. Käsukirjad antakse wäeosa ülema nimel adjutandi allkirjaga.

4) Päewakäsupidamine ja käsukirjad nummerdetakse järjekorras, litografeeritakse ehk shapirografeeritakse tarwiduse järele, misjuures üks eksemplaar, originaal, päewakäsupidamine kirjutatakse iga päew wäeosa ülema poolt alla, nõelutakse kuude kaupa kaustikusse, nummerdetakse ära ja kinnitatakse adjutandi allkirjaga. Üks eksemplaar kõigist käsukirjadest, mis kuu jooksul wäljaantud, peab olema kokku õmmeldud kaustikusse ja wäeosa ülema poolt, tema allkirjaga kinnitunud saama. Kui päewakäsupidamine ja käsukirjad automaatselt ei kopeerita, siis kirjutatakse nende originaalid nõõriraamatusse.

5) Ettekirjutustega antakse korraldused, mis käiwad üksikute ehk mitte paljude ametnikkude kohta.

6) Instruksioonides awaldetakse juhtnõõrid ametkonnale tegutsemiseks teatawail juhtumistel.

7) Teenistuse, kui toimkonna järjekorra, raamat peetakse adjutandi poolt isiklikult iga päew, kooskõlas päewakäsupidamine.

Wäeosa päewakäsu kokkuseadmise kord.

1) Wäeosa päewakäsk antakse iga päew. Wäeosa ülema käsul tehakse päewakäsus nende § § kohta kriipsud, mis sõdureile ettelõetud peawad saama.

2) Päewakäsu sisu jaguneb järgmistesse jagudesse:

a) Teated wahi paraadist.

b) Kõik karaulid ja teised toimkonnad, üksikud isikud, komandod ehk terwed wäeosad oma wäeosast; toimkonnad wäeosas, nii ka wäljaspool, seletustega: wormi, aja kohta ja teise toimkonda puutuwad korraldused.

c) Riwi kui ka teiste õppuste korraldused.

d) Õpekomando õppused, eksamid, repetitsioonid ja kõik korraldused tähendatud komando kohta.

e) Riwi ja teised järelwaatused kõrgemate ülemuste kui ka wäeosa ülema enese poolt.

f) Järelwaatuste tagajärgede awaldamine.

g) Kõik wäeosa koosseisu käiwad muudatused, juurdetulek, äraminek, toidule arwamine, haigeksjäämine, wabastamine, roodudesse määramine j. n. e.

h) Wäljawõtted ülemuste päewakäskudest, mis käiwad wäeosa ja sääl teeniwate sõjawäelaste kohta ja mis tuleb wõtta justnõõriks.

i) Majandusline osa ja sellekohased korraldused.

j) Terwishoidlised korraldused.

k) Kohtu ja distsiplinaar korraldused.

l) Mitmesugused teised korraldused.

3) Wäeosa päewakäsk kirjutetakse iga päew wäeosa ülema poolt alla; ära kiri kinnitatakse adjutandi allkirjaga.

4) Kuu lõpul nõelutakse päewakäsed ühte kausta, nõõritakse läbi ja kinnitatakse wäeosa kinnikuga.

5) Päewakäsus antud korraldused ja sinna sattund wead ei wõi teisel teel muudetud ega parandatud saada kui ainult wäeosa päewakäsupäewaga.

6) Kuu lõpul awaldetakse kuu aruanne kuu jooksul olewate haigete, surnute, jooksikute, haiguse wõi mõnel muul põhjusel wabastatud sõjawäelaste üle. Aasta aruanne nende üle awaldetakse jaanuarikuu algusel, iga aasta.

Kirjawahetusest.

1) Kõik wäeosas sissetulewad kirjad ja telegrammid wõetakse wastu korrapidaja kirjutaja poolt.

2) Ümbrikud päälkirjaga tähtajaline, rutuline, salajane ja telegrammid antakse ilma wiiwitamata adjutandile, kes need wõibimata wäeosa ülemale ettekannab. Salajased ümbrikud kannab ette ilma lahti tegemata. Mittesalajased ja mitte-tähtajalised kirjad antakse adjutandile tema kantseleisse ilmumise puhul.

3) Wäeosa adjutant wõtab korrapidaja kirjutaja käest kõik paberid wastu, rewideerib nende arwu ja №№, pääle selle kannab kõik kirjawahetuse, adresseeritud wäeosa ülemale ehk tema nime pääle, wäeosa ülemale ette. Ülejäänud kirjawahetuse annab aadressi järele edasi.

4) Wäeosa ülem paneb igale paberile pääle läbilugemist oma resolutsiooni (tindi ehk pliiatsiga) ja tähendab sääljuures, kuhu jaoskonda paber tuleb täitmiseks edasianda. Neid resolutsioone ei kustuteta mitte maha, olgugi et paber kõrgemale ülemusele esitatakse.

5) Wäeosa ülemalt tema resolutsiooniga tagasisaadud paberid annab adjutant kantseleisse sissekandmiseks ja registreerimiseks sissetulnud kirjade raamatusse.

I. Martins.

(Järgneb).

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik N. Reek.

Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.

Sw. Kartograafia wäljaandel on ilmunud ja müügil Sw. Majanduse Ühisuses, Tallinn, Wene t. № 5:

uus Eestimaa kaart

1 : 300.000 (7¹/₂ wersta t.) neljast lehest — Mk. 160.

Meter-mõõdustik (einatabel) 3 wäris, 2 lehest.

3-werstalised kaardi lehed á „ 28.

Läänemere maade k. XIII l. „ 16.

Petseri maakonna k. (3 werst) „ 20.

Läti-Wene piiri kaart (10 werst.) „ 16.

Eestimaa teede kaart (25 „) „ 12.

Riikide lipud. „ 8.

Laske märklehed. „ 20.

„ 5.